

EUROOPA KOHTU OTSUS
24. november 1998*

[...]

Isikute vaba liikumine – Võrdne kohtlemine – Kriminaalmenetluses kohaldatavad keelenormid

Kohtuasjas C-274/96,

mille esemeks on Euroopa Kohtule EÜ asutamislepingu artikli 177 alusel esitatud Pretura circondariale di Bolzano, sezione distaccata di Silandro (Itaalia) eelotsusetaotlus nimetatud kohtus pooleliolevas kriminaalasjas

Horst Otto Bickel'i,

Ulrich Franz'i

süüdistuses eelotsuse tegemiseks EÜ asutamislepingu artiklite 6, 8a ja 59 tõlgendamise küsimustes,

EUROOPA KOHUS,

koosseisus: president G. C. Rodríguez Iglesias, kodade esimehed P. J. G. Kapteyn, J.-P. Puissochet, G. Hirsch ja P. Jann, kohtunikud G. F. Mancini, J. C. Moitinho de Almeida, C. Gulmann, J. L. Murray, H. Ragnemalm (ettekandja), L. Sevón, M. Wathelet ja R. Schintgen,

kohtujurist: F.G. Jacobs,

kohtusekretär: kohtusekretäri asetäitja H. von Holstein,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

- Itaalia valitsus, esindaja: välisministeeriumi diplomaatiliste erimeelsuste osakonna juhataja professor Umberto Leanza, keda abistas riiklik esindaja Pier Giorgio Ferri,

- Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: õigustalituse ametnik Pieter van Nuffel ja õigustalituse juures tegutsev liikmesriigi ametnik Enrico Altieri,

võttes arvesse kohtuistungil ettekannet,

olles 27. jaanuari 1998. aasta kohtuistungil ära kuulanud Bickeli ja Franz'i, esindaja: advokaat Karl Zeller, Merano; Itaalia valitsuse, esindaja: Pier Giorgio Ferri, ja komisjoni, esindajad: Pieter van Nuffel ja õigustalituse ametnik Lucio Gussetti, suulised märkused,

olles 19. märtsi 1998. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Pretura circondariale, sezione distaccata di Silandro, esitas Euroopa Kohtule oma 2. augusti 1996. aasta määrustega, mis saabus Euroopa Kohtusse 12. augustil 1996, EÜ

* Kohtumenetluse keel: itaalia.

asutamislepingu artikli 177 alusel eelotsuse küsimuse EÜ asutamislepingu artiklite 6, 8a ja 59 tõlgendamise kohta.

- 2 Kõnealune küsimus on esitatud kriminaalasjas Bickeli ja Franzi süüdistuses.
- 3 Austria kodanik Bickel, kelle elukoht on Nüzidersis, Austrias, on veoautojuht. Politseipatrull peatas ta 15. veebruaril 1994, mil ta juhtis oma veoautot Castelbellos, Trentino-Alto Adige piirkonnas (Regione Trentino-Alto Adige) Itaalias, ja süüdistas teda sõiduki joobeseisundis juhtimises.
- 4 Saksamaa kodanik Franz, kelle elukoht on Peissenbergis, Saksamaal, külastas Trentino-Alto Adige piirkonda turistina. 5. mail 1995 läbis ta tollikontrolli, mille käigus leiti tema valdusest keelatud tüüpi nuga.
- 5 Mõlemad süüdistatavad teatasid Pretore di Bolzanole, et nad ei osanud itaalia keelt, ja nõudsid, et menetlus viidaks läbi saksa keeles, tuginedes sätetele, mille eesmärk on kaitsta Bolzano provintsi (provincia di Bolzano) saksakeelset kogukonda.
- 6 Trentino-Alto Adige piirkonna eristaatust käsitleva 30. augusti 1972. aasta presidendi seadluse nr 670 (GURI nr 301, 20.11.1972) artiklis 99 on sätestatud, et selles piirkonnas on saksa keel itaalia keelega võrdses seisundis.
- 7 Kõnealuse seadluse artikli 100 kohaselt on saksakeelsetel kodanikel, kes elavad Bolzano provintsis, kus elab suurem osa saksakeelsest vähemusest, on õigus kasutada oma keelt suhtlemisel õigus- ja haldusasutustega, mis asuvad kõnealuses provintsis või millel on piirkondlik pädevus.
- 8 15. juuli 1988. aasta presidendi seadluse nr 574, mis käsitleb Trentino-Alto Adige piirkonna eristaatuse teostamist seoses saksa või retoromaani keele kasutamisega kodanike ja riiklike haldusorganite vahelises suhtluses ning kohtumenetluses (GURI nr 105, 8.5.1989) (edaspidi seadlus nr 574/88), artiklis 13 on sätestatud, et haldus- ja õigusasutused peavad asjaajamisel Bolzano provintsi kodanikega ja neid käsitlevates dokumentides kasutama kõnealuse isiku kasutatavat keelt.
- 9 Peale selle on seadluse nr 574/88 artiklis 14 sätestatud, et kui isik tabatakse otse teolt või peetakse kinni, peab õigusasutus või politsei enne ülekuulamist või mis tahes muu menetlustoimingu läbiviimist küsima kõnealuselt isikult, mis on tema emakeel. Kui tema emakeel on saksa keel, tuleb ülekuulamine ja kõik muud menetlustoimingud läbi viia saksa keeles.
- 10 Lõpuks, seadluse nr 574/88 artikli 15 kohaselt peab õigusasutus, kes vastutab sellise menetlusedokumendi koostamise eest, mis tuleb kahtlustatavale või süüdistatavale teatavaks teha või kätte toimetada, kasutama tema eeldatavat keelt, mis määratakse kindlaks selle põhjal, et kõnealuse isiku kuulumine teatud keelerühma on teada, ja muu teabe põhjal, mis menetluse käigus päevavalgele tuleb. Esimese menetlusedokumendi teatavakstegemisele või kättetoimetamisele järgneva kümne päeva jooksul võib kahtlustatav või süüdistatav vaidlustada kasutatud keele, teatades isiklikult või esitades sellise avalduse süüdistuse esitanud asutusele. Kui kasutatakse viimati nimetatud varianti, peab õigusasutus veenduma, et juba koostatud dokumendid tõlgitakse ja et kõik hilisemad dokumendid koostatakse nimetatud keeles.
- 11 Kuna siseriiklik kohus ei teadnud, kas Bolzano provintsi kodanike suhtes kohaldatavaid menetlusnorme tuleb ühenduse õiguse kohaselt kohaldada teiste liikmesriikide kodanike

suhtes, kes külastavad provintsi, otsustas ta peatada menetluse seni, kuni Euroopa Kohus on vastanud järgmisele eelotsuse küsimusele:

„Kas asutamislepingu artikli 6 esimeses lõigus sätestatud diskrimineerimise keeldu, asutamislepingu artiklis 8a kehtestatud liidu kodanike õigust vabalt liikuda ja elada ning asutamislepingu artiklis 59 kehtestatud teenuste osutamise vabadust käsitlev põhimõte nõuab, et liidu kodanikule, kellel on ühe liikmesriigi kodakondsus, kuid kes viibib teises liikmesriigis, antakse õigus nõuda, et temaga seotud kriminaalmenetlus viidaks läbi muus keeles, kui kõnealuse teise riigi kodanikel on sarnases olukorras kõnealune õigus?”

- 12 Selle küsimusega küsib siseriiklik kohus peamiselt seda, kas siseriiklikes õigusnormides antud õigus viia kriminaalmenetlus läbi muus keeles kui asjaomase riigi põhikeel kuulub asutamislepingu kohaldamisalasse ja peab seetõttu vastama selle artiklile 6. Jaatava vastuse korral küsib siseriiklik kohus ka, kas asutamislepingu artikkel 6 on vastuolus kõnealuste õigusnormidega sarnaste siseriiklike õigusnormidega, milles antakse kodanikele, kelle keel on teatud muu keel kui asjaomase liikmesriigi põhikeel ja kes elavad kindlaksmääratud territooriumil, õigus nõuda, et kriminaalmenetlus viidaks läbi tema keeles, ilma et sama õigus antaks teiste liikmesriikide sama keelt kõnelevatele kodanikele, kes reisivad või viibivad kõnealusel territooriumil.

Küsimuse esimene osa

- 13 Esmalt tuleb märkida, et isikute vaba liikumise ja asutamisvabaduse põhimõtetele tugineva ühenduse seisukohast on isikute keeleliste õiguste ja privileegide kaitse eriti tähtis (vt 11. juuli 1985. aasta otsus kohtuasjas 137/84: Mutsch, EKL 1985, lk 2681, punkt 11).
- 14 Teiseks, kui asutamislepingu artiklis 6 on keelatud „igasugune diskrimineerimine kodakondsuse alusel“, nõutakse selles, et isikuid, kes on olukorras, mida reguleerib ühenduse õigus, koheldaks täiesti võrdsetel alustel liikmesriigi kodanikega (vt 2. veebruari 1989. aasta otsus kohtuasjas 186/87: Cowan, EKL 1989, lk 195, punkt 10).
- 15 Ühenduse õigusega reguleeritud olukordade hulka kuuluvad need olukorrad, mille suhtes kohaldatakse asutamislepingu artiklis 59 sätestatud õigust teenuste osutamise vabadusele. Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktika kohaselt kuulub kõnealuse õiguse hulka teenuse kasutajate vabadus minna teise liikmesriiki, et saada seal teenuseid (vt eespool viidatud Cowani kohtuotsus, punkt 15). Seetõttu kohaldatakse artiklit 59 kõikide liikmesriikide kodanike suhtes, kes muudest asutamislepinguga tagatud vabadustest sõltumata külastavad teist liikmesriiki, kus nad kavatsevad saada või kus neil on võimalus saada teenuseid. Sellised isikud, kelle hulka kuuluvad ka Bickel ja Franz, võivad vabalt külastada külastusriiki ja liikuda seal ringi. Peale selle on asutamislepingu artiklis 8a sätestatud järgmine: „Igal liidu kodanikul on vastavalt käesolevale lepingule ja selle rakendamiseks võetud meetmetega kehtestatud piirangutele ja tingimustele õigus vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil“.
- 16 Seetõttu on liidu kodanikel hõlpsam kasutada õigust teises liikmesriigis vabalt liikuda ja elada, kui neil on võimalus kõnealuse riigi kodanikega samadel tingimustel suhelda konkreetses keeles riigi haldus- ja õigusasutustega. Sellest järeldub, et kui Bickeli ja Franzi sugused isikud kasutavad õigust liikuda ja elada teises liikmesriigis, on neil põhimõtteliselt asutamislepingu artikli 6 alusel õigus olla koheldud võrdselt selle liikmesriigi kodanikega niivõrd, kui on tegu selles riigis kõneldavate keelte kasutamisega.

- 17 Kuigi üldiselt kuuluvad kriminaalõigusaktid ja kriminaalmenetluse eeskirjad, mille hulka kuuluvad kõnealused menetluskeelt käsitlevad siseriiklikud õigusnormid, liikmesriigi pädevusse, on Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktika kohaselt ühenduse õiguses kehtestatud teatud piirangud nende sellisele pädevusele. Sellised õigusnormid ei või diskrimineerida isikuid, kellel on ühenduse õiguse kohaselt õigus võrdsele kohtlemisele, ega piirata ühenduse õigusega tagatud põhivabadusi (vt selle kohta Cowani kohtuotsus, punkt 19).
- 18 Sellest järeldub, et niivõrd, kui siseriiklikud õigusnormid, mis käsitlevad kriminaalmenetluses kasutatavat keelt külustusriigis, võivad ohustada nende teiste liikmesriikide kodanike õigust võrdsele kohtlemisele, kes kasutavad oma õigust vabalt liikuda ja elada teises liikmesriigis, peavad kõnealused siseriiklikud õigusnormid vastama asutamislepingu artiklile 6.
- 19 Seetõttu tuleb eelotsuse küsimuse esimesele osale vastata, et siseriiklikes õigusnormides antud õigus viia kriminaalmenetlus läbi muus keeles kui asjaomase riigi põhikeel kuulub asutamislepingu kohaldamisalasse ja peab seetõttu vastama selle artiklile 6.

Küsimuse teine osa

- 20 Et vältida igasugust asutamislepingu artikliga 6 vastuolus olevat diskrimineerimist, tuleb Bickeli ja Franzi arvates tagada kõikidele liidu kodanikele õigus menetluse läbiviimisele saksa keeles, kuna see õigus on juba tagatud liidu ühe liikmesriigi kodanikele.
- 21 Itaalia valitsus väidab, et kõnealune õigus on antud üksnes Bolzano provintsi elanikele, kes kuuluvad provintsi saksakeelsesse kogukonda. Vaidlustatud õigusnormide eesmärk on tunnustada kaitstud vähemusse kuuluvate isikute etnilist ja kultuurilist identiteeti. Sellest järeldub, et kõnealuse kaitstud vähemuse õigust kasutada oma keelt ei ole vaja laiendada teiste liikmesriikide kodanikele, kes on juhuslikult ja ajutiselt kõnealuses piirkonnas, kuna sellistele isikutele on pakutud võimalusi kasutada oma kaitseõigusi piisavalt, isegi kui nad ei oska külustusriigi ametlikku keelt.
- 22 Komisjon tõdeb, et õigust menetluse läbiviimisele saksa keeles ei ole antud kõikidele Itaalia kodanikele, vaid üksnes neile, kes elavad Bolzano provintsis ja kuuluvad provintsi saksakeelsesse kogukonda. Seetõttu peab siseriiklik kohus määrama kindlaks, kas kõnealused õigusnormid tõesti diskrimineerivad kodakondsuse alusel, kindlaks tegema isikute rühma, keda diskrimineeritakse, ning seejärel uurima, kas selline diskrimineerimine on põhjendatud objektiivsete asjaoludega.
- 23 Euroopa Kohtule esitatud dokumentidest ilmneb, et Itaalia õigusnormides piirdub õigus menetluse läbiviimisele saksa keeles Bolzano provintsi saksa keelt kõnelevate kodanikega. Sellest järeldub, et teiste liikmesriikide, eelkõige Saksamaa ja Austria, Bickeli ja Franzi sugused saksa keelt kõnelevad kodanikud, kes reisivad või viibivad kõnealuses provintsis, ei saa nõuda, et kriminaalmenetlust viidaks läbi saksa keeles, hoolimata asjaolust, et siseriiklikes õigusnormide kohaselt peab saksa keelel olema itaalia keelega võrdne seisund.
- 24 Seetõttu ilmneb, et teiste liikmesriikide saksa keelt kõnelevad kodanikud, kes reisivad või viibivad Bolzano provintsis, on ebasoodsas seisundis võrreldes seal elavate saksa keelt kõnelevate Itaalia kodanikega. Kuna Bolzano provintsis elav saksa keelt kõnelev Itaalia kodanik võib kõnealuses provintsis süüdistamise korral nõuda menetluse läbiviimist saksa keeles, keeldutakse kõnealuse õiguse andmisest kõnealuses provintsis reisivale teise liikmesriigi saksa keelt kõnelevale kodanikule.

- 25 Isegi eeldusel, et teiste liikmesriikide saksa keelt kõnelevad kodanikud, kes elavad Bolzano provintsis, võivad Itaalia valitsuse väidete kohaselt tugineda vaidlustatud õigusnormidele ja esitada oma menetlusdokumendid saksa keeles – nii et neid ei diskrimineerita kodakondsuse alusel piirkonna muude elanike suhtes, on Itaalia kodanikud siiski soodsamas seisundis võrreldes teiste liikmesriikide kodanikega. Suur osa saksa keelt kõnelevatest Itaalia kodanikest võivad nõuda, et saksa keelt kasutataks kogu menetluse käigus Bolzano provintsis, kuna nad vastavad vaidlustatud õigusnormides kehtestatud elukohanõudele; seevastu suur osa teiste liikmesriikide saksa keelt kõnelevatest kodanikest ei saa kasutada kõnealust õigust, kuna nad ei vasta kõnealusele nõudele.
- 26 Sellest järeldub, et selliste õigusnormidega nagu põhikohtuasjas vaidlustatud õigusnormid, mille kohaselt on selle tingimuseks, et isikul on teatud kindlaksmääratud territooriumil õigus kriminaalmenetluse läbiviimisele oma keeles, see, et ta elab kõnealusel territooriumil, soositakse külustusriigi kodanikke, võrreldes teiste liikmesriikide kodanikega, kes kasutavad oma õigust vabale liikumisele, ning seetõttu on need õigusnormid vastuolus asutamislepingu artiklis 6 kehtestatud diskrimineerimiskeelu põhimõttega.
- 27 Sellist elukohanõuet saab põhjendada üksnes siis, kui see põhineb objektiivsetel kaalutlustel, sõltumata asjaomaste isikute kodakondsusest, ning on proportsionaalne siseriiklike õigusnormide õiguspärase eesmärgiga (vt selle kohta 15. jaanuari 1998. aasta otsus kohtuasjas C-15/96: Schönig-Kougebetopoulou, EKL 1998, lk I-47, punkt 21).
- 28 Eelotsusetaotlusest siiski selgub, et vaidlustatud õigusnormide puhul see nii ei ole.
- 29 Itaalia valitsus väidab, et kõnealuste õigusnormide eesmärk kaitsta kõnealuses provintsis elavat etnokultuurilist vähemust ei ole käesoleval juhul piisav põhjendus. Muidugi võib sellise vähemuse kaitse olla õiguspärane eesmärk. Euroopa Kohtule esitatud dokumentidest siiski ei ilmne, et vaidlustatud õigusnormide laiendamine teiste liikmesriikide saksa keelt kõnelevatele kodanikele, kes kasutavad õigust vabale liikumisele, kahjustaks kõnealuse eesmärgi saavutamist.
- 30 Lisaks tuleks meeles pidada, et Bickel ja Franz väitsid kohtuistungil, et kõnealused kohtud võivad viia menetluse läbi saksa keeles, ilma et see põhjustaks lisakomplikatsioone või – kulusid, mida ei ole vaidlustatud
- 31 Sellest tulenevalt tuleb eelotsuse küsimuse teisele osale vastata, et asutamislepingu artikliga 6 on vastuolus siseriiklikud õigusnormid, millega antakse teatud muud keelt kui asjaomase liikmesriigi põhikeel kõnelevatele kodanikele, kes elavad kindlaksmääratud territooriumil, õigus nõuda, et kriminaalmenetlus viidaks läbi nende keeles, kuid millega ei anta sama õigust teiste liikmesriikide sama keelt kõnelevatele kodanikele, kes reisivad või viibivad kõnealusel territooriumil.

Kohtukulud

- 32 Euroopa Kohtule märkusi esitanud Itaalia valitsuse ja Euroopa Ühenduste Komisjoni kulusid ei hüvitata. Et põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus siseriiklikus kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse nimetatud kohus.

Esitatud põhjendustest lähtudes

EUROOPA KOHUS,

vastates küsimustele, mille Pretura circondariale di Bolzano, sezione distaccata di Silandro, esitas talle oma 2. augusti 1996. aasta määrustega, otsustab:

1. Siseriiklikes õigusnormides antud õigus viia kriminaalmenetlus läbi muus keeles kui asjaomase riigi põhikeel kuulub EÜ asutamislepingu kohaldamisalasse ja peab vastama selle artiklile 6.

2. Asutamislepingu artikkel 6 on vastuolus siseriiklikud õigusnormid, millega antakse teatud muud keelt kui asjaomase liikmesriigi põhikeel kõnelevatele kodanikele, kes elavad kindlaksmääratud territooriumil, õigus nõuda, et kriminaalmenetlus viidaks läbi nende keeles, ilma et sama õigus antaks teiste liikmesriikide sama keelt kõnelevatele kodanikele, kes reisivad või viibivad kõnealusel territooriumil.

Rodríguez Iglesias

Kapteyn

Puissochet

Hirsch

Jann

Mancini

Moitinho de Almeida

Gulmann

Murray

Ragnemalm

Sevón

Wathelet

Schintgen

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 24. novembril 1998 Luxembourgis.

Kohtusekretär

President

R. Grass

G. C. Rodríguez Iglesias